

Hidegh Anikó

Egy jó gyakorlat bemutatása: a szövegértés fejlesztésének lehetőségei a felső tagozaton, avagy megértetni, tehát érteni

„A pedagógiai alkotáshoz a pedagógus önmagában kevés. Alkotó-innovatív légkörre van szükség: alkotó társadalomra, alkotó iskolai szervezetre és alkotói szándékkal teambe tömörülő pedagóguscsoportra s természetesen alkotó vezetésre.” (Zsolnai József)

Tisztelt Olvasók!

Pedagógus vagyok. 36 éve élek hivatásom bűvöletében, és ha most újra kezdeném a pályaválasztást, ismét pedagógus lennék. Persze látom a csodálatos oldal mellett a hiányokat, a problémákat is. Egyazon intézményben töltöttem az utóbbi 35 évemet, bejárva minden intézményi belső lépcsőfokot a legfelsőig, kipróbáltam önmagam értékelési és minősítési szakértőként, tanfelügyelőként is a bevezetett rendszer első pillanatától kezdve. Ezt az írást kutatótanárként teszem közzé. A kutatóprogramomat az iskolám, a Százhalombattai Arany János Általános Iskola és Gimnázium fejlesztési lehetőségeként alkottam meg a nevelőtestület egyetértését is kérve. 870 fő diákunk van, az intézményben általános iskola, nyolcosztályos és négyosztályos gimnázium, valamint SNI-tagozat és autistaközpont is működik. Az általános iskola felső tagozatának szövegértése (magyar és matematika) a legfontosabb javítandó terület a szakmai eredmények alapján.

Miért is fontos a gyerekek szövegértésének a fejlesztése?

Az általános iskolák egyik legfontosabb feladata a szövegértési kompetenciák minél magasabb szintre történő fejlesztése. A 2020-ban bevezetett módosított NAT egyik fő célja a fenti kompetencia erősítése az általános iskolákból kilépő tanulók esetében. Rendkívül fontos tényező ez, hiszen ha a diákok nincsenek ezeknek a kompetenciáknak a birtokában, képtelenek lesznek a középfokú oktatásban (akár gimnáziumi tanulmányaik alatt, akár egy szakma elsajátításakor) a versenyképes tudás megszerzésére, nem tudnak majd fejlődni, alkalmazkodni a változó technológiákhoz. Nem lesznek birtokában az alapkompentenciáknak, amelyek segítségével tovább tudják magukat fejleszteni, alkalmazkodni a fejlődő gazdasági és technikai tényezőkhöz, valamint nem lesz alapjuk az élethosszig tartó tanulás teljesítéséhez. A „negyedik ipari forradalomban” (1) eltűnnek a ma még ismert egyes foglalkozások, szakmák, és olyanok jelennek meg, amelyekre most még fel sem tudjuk készíteni a diákjainkat. Ezért fontos, hogy a képességeiket fejlesszük, és ez az intézmények belső szakmai fejlődését is megköveteli. A távlati célok között szerepel a klasszikus, magyarból és matematikából teljesítendő központi írásbeli felvételik helyett a kulcskompetenciákat előtérbe helyező, a további tanulmányokat és a tanuló fejlődését megalapozó mérési rendszer bevezetése (1).

Intézményvezetőként, mérési-értékelési szakértőként a kezdetektől részt veszek a kompetenciamérésekben (szervezés, lebonyolítás, kiértékelés). Azt látom – és a nevelőtestület véleménye is az –, hogy az eredmények a gimnáziumi osztályainkban (6.,8.,10. évfolyam) az országos

átlag feletti szép teljesítmények, viszont az általános iskolai 6. és 8. évfolyamain nem tudunk előre lépni, fejlődni. A kifejlesztett és következetesen betartott intézkedési terveink sem vezettek az eredmények javulásához, azaz eredményeink az országos átlagot alulról vagy felülről éppen közelítik az országos jelentések alapján.

A fenti okok vezettek arra az elhatározásra, hogy egy egészen új, az eddigiek során nem használt módszer alkalmazásával és a korábbi, néhány jól bevált intézményi gyakorlat erősítésével próbálom meg az intézményi kompetenciamérés eredményeit javítani az általános iskola felső tagozatán (5–8. évfolyamon 2-2, összesen 8 osztályunkban). Hiszek abban, hogy a tanulói képességek fejleszthetők sok gyakorlással, megfelelő módszerek alkalmazásával olyan tanulók körében is, akik átlagos vagy annál gyengébb képességűek.

A bevezetendő gyakorlat során az alábbi alapfeltevésekre szeretnék választ találni.

1. A nem megfelelő eredmények egyik fő oka a tanulói motivátlanság. Amennyiben a gyerekeknek érdeke fűződne a jó eredmények eléréséhez, az intézmény eredményei javulnának.
Cél: a tanulói motiváció növelése, például pályorientációs programok, belső mérések terén értékelés kialakítása.
2. Pedagógusaink felkészültsége megfelelő módszertani szempontból. A kötelező iskolai tananyag azonban kevésbé fejleszti a kompetenciamérések tesztfadatai által megkövetelt képességeket. Célirányos, képességfejlesztésre (szövegértés, matematikai eszközhasználat) koncentráció új tanórai módszerek bevezetése segítené az eredmények javulását.
Cél: a nevelőtestületi módszertani megbeszélések, képzések (belső/külső) – célirányosan a kompetenciamérések által ellenőrzött képességfejlesztésre koncentráció, például feladatok gyűjtése, rendszerezése.
3. Tanórai időkeretben lehetséges rendszeresen szövegértés fejlesztése szinte minden tantárgyból.
Cél: a 5–8. évfolyamon tantárgyankénti szövegértés-fejlesztés bevezetése heti rendszerességgel.
4. A tanórán kívüli tevékenységek szervezésével fejleszthetők, erősíthetők a szükséges képességek.
Cél: az új elnevezésű „fejlesztő tanulószoba” rendszerének tudatos kiépítése.
5. Diák a diáktól nagy hatásfokkal képes tanulni, könnyen elfogadja a diáktárs tanácsát abban az esetben, ha jó a tanulópárok kialakítása.
Cél: tanulópárok szervezése a célosztályokban tanórai és tanórán kívüli tanulás esetén.
6. A szülői odafigyelés, törődés és segítségnyújtás növeli a tanulói eredményeket.
Cél: a szülők egyre fokozódó bevonása a tanulói tevékenységekbe.

A nevelőtestületünk ezt a több évre átnyúló folyamatos feladatot Kompetencia Projektnek nevezte el. 2020 őszen indítottuk egy nagyon nehéz COVID-időszak után, és sajnos az ezt követő periódus sem volt könnyebb. Ismételten a digitális oktatás és sok tanuló – szülői kérésre történő – otthon tanulása miatt nem tudtuk teljes lendülettel elkezdni a programot.

Az idei tanévben viszont sikerült az „újraindítás”, a terveknek megfelelően pótoltuk a lemaradásunkat. Nemcsak a magyar és a matematika szakos kollégákat érinti a feladat és a vállalás, hanem a nevelőtestület minden tagját. Egy a cél: tanulóink szövegértésének fejlesztése, ez pedig minden tantárgyat érint.

Mit is takar a Kompetencia Projekt gyakorlata, módszerei?

1. Minden évben a pályaorientációs napon külsős vendégeket hívunk meg, akik a gyerekeknek „mesélnek” a szakmájukról, a hivatásukról: például egészségügyi dolgozó, építész, méhész, mozdonyvezető. Meghívjuk néhány egykori diákunkat is, akik éppen egyetemisták, ők az egyetemi életről, az egyetemi lehetőségekről beszélgetnek a diákjainkkal. Egyes osztályaink pedig kilátogatnak a szakmaterületek megismerése céljából a rendőrkapitányságra, a repülőtérré, a Műpába stb.
2. Szorgalmazzuk a nevelőtestület szakmai továbbképzéseit, például szövegértési kompetenciák fejlesztését célzó képzéseket, workshopokat szervezve.
3. Az általános iskola felső tagozatán, minden osztályban (5–8. évfolyamon) az alábbi tantárgyak tanóráin végzünk el szövegértési feladatokat rendszeresen, minden héten egy-egy tanóra első 5-10 percét erre a feladatra fordítva: magyar nyelv és irodalom, történelem, matematika, természetismeret, fizika, biológia, kémia, földrajz és informatika. Mindezekből a tantárgyakból heti 1 alkalommal fordítanak időt a tanárok a szövegértési feladat(ok) megoldására, következetesen, a heti órarend ugyanazon óráin. Kollégáimmal egyeztetve szövegértési feladatokat gyűjtünk évfolyamszinten és tantárgyanként.
4. A másik módszer a tanulópárok kialakítása. Több esetben figyeltem már meg, hogy a diák-diák együttműködés nagyon eredményes, ha a megfelelő tanulókat soroljuk egymás mellé. Könnyebben tanul diák a diáktól. Ezt a módszert most következetesen alkalmazzuk. Egy jobb képességű és egy segítségre szoruló tanulót sorolunk egymás mellé a szövegértés fejlesztése céljából (is).
5. A tanórán kívüli tevékenységek közül a tanulószobás időkeretben történő következetes, intenzív felzárkóztató, fejlesztő tevékenységet tartjuk meg új névvel: „fejlesztő” tanulószobai foglalkozást indítottunk a délutáni időszávokban. Ebben az időintervallumban a fejlesztésre szoruló tanulók szülői tájékoztatás és beleegyezés mellett, szaktanárok segítségével végeznek szövegértési és matematikai szövegértési feladatokat. A hét 4 délutánján rendszeresen van lehetőség szövegértési feladatok gyakorlására a 4 évfolyamnak (minden évfolyamnak egy alkalom).

Ez természetesen pedagóguslétszám-függő gyakorlat és a tankerület által kiosztott óraszámok függvénye is.

6. A Kompetencia Projekt bevezetéséről az érintett évfolyamok szüleit tájékoztattuk: a kezdésről, a bevezetendő gyakorlatokról és a délutáni fejlesztő tanulószobai lehetőségekről. Több levelet is kaptam, amelyben egyetértésüket, örömeiket fejezték ki a szülők.

A bevezetett gyakorlat eredményességének az ellenőrzése, mérése

- Minden tanév elején egységesen kialakított mérőeszközökkel (feladatlapok) bemeneti és tanév végén kimeneti mérést végzünk a szövegértés fejlődésének az értékelésére.
- Folyamatosan elemezzük, értékeljük ezeket az eredményeket a tantestület körében, ezek alapján készül az éves fejlesztési terv. Az első eredményeinket megbeszéljük.
- Motivációs kérdőívet töltött ki minden diák a projekt elején, és ezt elemeztük. Következtetéseket vontunk le, amelyek alapján a motivációt növelő gyakorlatokat vezetünk be (pályaorientáció, tanulásmódszertani foglalkozások).
- Az országos kompetenciaméréseket elemezzük, intézményi fejlesztési tervünket – 5 éves – ez alapján módosítjuk.
- A kollégák által közös digitális feladatbankot hozunk létre, amelynek célja a használat. Minden héten egy alkalommal 5-10 perc szövegértés gyakorlása minden tantárgyból. Ennek feltöltését folyamatosan kérem, ellenőrzöm, amíg 36x10 perces anyag (1 tanévnyi) vagy akár nagyobb feladatmennyiség össze nem gyűlik. A feladatbankot minden pedagógus elérheti, így helyettesítéskor – ha a gyerekeknél nincs is felszerelés – kivetíti például a következő: 6. évfolyam, földrajz; és ott látható több szövegértési feladat is.

Összegzés

A vírushelyzet nem könnyítette meg az intézmény életéhez kötődő fejlesztési tevékenységet. Számos tervezett feladatot kellett az online oktatás miatt átütemezni vagy törölni. Szerencsére az idei tanév a megszokott ütemben, bár az előrehozott programoktól túlterhelve indult. A Kompetencia Projektet a nevelőtestület is fontosnak tartja. Látva és elemezve a bemeneti és a kimeneti belső méréseket az online oktatás után, még egyértelműbb a helyzet: szükség van az odafigyelésre, az új módszerek alkalmazására. A hétköznapi feladatok, úgy érzem, beindultak. Mindenki munkájára szükség van. Remélni tudom csak, hogy a vírushelyzet több, az előzőekhez hasonló problémát nem fog okozni. Bízom abban, hogy tanulóinkkal megértetjük, hogy szöveget érteni, értelmezni fontos.

Jacob van Rijs gondolatai jutnak az eszembe, amikor kicsit elkeseredem: minden nehezített körülmények között, az eddiginél még rosszabb eredményeket tapasztalva indult. Bízom azonban abban, hogy az általunk fejlesztett tanítványok felnőve megállják majd a helyüket a továbbtanulás és a munkájuk területén is változó világunk körülményei között: „Amikor úgy érzem, hogy semmi sem sikerül, a kötőrők munkájára gondolok, akik százszor is ráütnek a nagy kődarabra, s azon még csak egy repedés sem látszik. A százegyedik kalapácsütésnél azonban a kő kettéválik, és én tudom, hogy nem az utolsó csapástól, hanem attól a száztól, amit előtte mértek rá”.

Érd, 2021. november 12.

Tisztelettel:

Horváthné Hidegh Anikó

biológia–földrajz szakos középiskolai tanár,

pedagógiai értékelési szakértő, kutatótanár, intézményvezető

Százhalombattai Arany János Általános Iskola és Gimnázium

- (1) *Szakképzés 4.0. A szakképzés és felnőttképzés megújításának középtávú szakmapolitikai stratégiája, a szakképzési rendszer válasza a negyedik ipari forradalom kihívásaira.* https://www.nive.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=1024:szakkepzes-40-strategia&catid=10:hirek&Itemid=166 (2021. november 1.)

Hidegh, Anikó: Presenting a good practice: opportunities for developing comprehension at upper primary

Az írás szerzőjéről

Horváthné Hidegh Anikó

biológia–földrajz szakos középiskolai tanár, pedagógiai értékelési szakértő, kutatótanár,
intézményvezető

Százhalombattai Arany János Általános Iskola és Gimnázium

hidegh.aniko[kukac]gmail.com